

L'HOMENATGE D'ALAUÀS AL DOCTOR FAUSTÍ BARBERÀ (1926)

Introducció

L'any passat, mentre preparava un article per a *Quaderns d'Investigació d'Alaquàs* sobre la repercussió que entre el món social i cultural valencià dels anys 20 havia tingut la defunció del metge i valencianista Faustí Barberà Martí¹, em vaig quedar amb les ganes de dotar de contingut la referència amb què uns anys abans havia conclòs un treball sobre el mateix personatge el professor Juan Antonio Micó Navarro: «En 1926 se le dedicó un homenaje en su pueblo natal, Alacuás, rotulando una calle con su nombre»², havia anunciat aleshores. A banda de l'any de l'homenatge, no comptava amb cap altra dada o pista per a realitzar la investigació, i la pressa per lliurar el treball m'impedí de desenvolupar el que en aquell moment vaig qualificar com una de les «dues manifestacions de record i d'estima que el nostre poble, el seu bressol de naixement i d'infància, ha tingut amb ell»³ al llarg de la història. L'altra era la d'haver aconseguit que en 1999 l'Institut d'Educació Secundària local fóra batejat amb el seu nom.

Del *per què* de l'homenatge de 1926, prou que me'n feia càrrec, atesa l'excel·lència i la brillantor que després la trajectòria cívica i professional d'En Faustí Barberà. Però el *com* i el *quan* Alaquàs havia trobat la necessitat d'honorar i perpetuar, amb la rotulació d'un carrer, el nom i la memòria d'un dels seus fills més insignes, eren dades interessants i desconegudes que calia desemascarar, que els actuals habitants del nostre poble (i jo entre ells) no es podien permetre el luxe de desconèixer. Tant el fet d'haver-me criat tota la vida a un carrer contigu al del «Doctor Barberà», com la simpatia i l'admiració que la vida i l'obra del perso-

---

¹ Roca Ricart, Rafael, «El Doctor Faustí Barberà Martí (1850-1924), un soldat de la fe i de la ciència», *Quaderns d'Investigació d'Alaquàs*, 2002, p. 43-61.

² Micó Navarro, Juan Antonio, «Faustino Barberá y Martí (1850-1924), médico, historiador, político e introductor en España del método oral puro para la enseñanza de los sordomudos», *Quaderns d'Investigació d'Alaquàs*, 1996, p. 41.

³ Roca Ricart, Rafael, *op. cit.*, p. 45.

natge em produeixen, eren circumstàncies que m'empenyien a descobrir el moment, la forma i el contingut de l'homenatge de 1926. I és ara, més de setanta-cinc anys després, quan compte amb dades suficients per a reconstruir-lo i publicar-lo a *Quaderns* com a una «segona part» del treball de l'any passat. És així com desitge sumar la meua veu a la dels qui protagonitzaren aquell acte d'homenatge.

Un homenatge merescut

Mogut per aquest desig, vaig començar a fullejar la premsa valencianista de l'època, aquella que més ressò s'havia fet de la defunció del nostre metge i que, en conseqüència, amb més fervor n'anunciaria, dos anys després, un acte de memòria i llaor. La recerca no fou complicada, i a un dels exemplars de la revista *Cultura Valenciana* de 1926, baix l'epígraf «Homenajes mereixcuts», vaig trobar la següent nota: «El tributà Alacuàs el 25 d'abril al insigne doctor en Medicina i gran valencianiste D. Faustí Barberà, fill d'aquell poble, dedicant-li una làpida donant son nom a un carrer»⁴. Ja tenia la data (ben significativa, per cert): el 25 d'abril de 1926; i ara només calia recollir tot el que d'aquell acte s'haguera escrit i publicat a la premsa del cap-i-casal. La recerca fou ben agraïda: excepte el republicà *El Pueblo* i el liberal *La Voz Valenciana*, quatre dels sis diaris valencians del moment reproduïren, en tot o en part i amb molt lleus diferències, la crònica que de l'acte realitzat a Alacuàs en honor del doctor Faustí Barberà havia confeccionat «El Corresponsal» de torn. Així, les cròniques i notícies que en publicaren *Las Provincias*⁵, el *Diario de Valencia*⁶, *La Correspondencia de Valencia*⁷ i *El Mercantil Valenciano*⁸ (el mateix diaris –més *La Voz Valenciana*– que a la mort li havien dedicat necrològiques), tenien una única i mateixa font. I com que la crònica més completa fou la publicada per *La Correspondencia de Valencia*, serà ella la que seguiré per a reconstruir l'acte d'homenatge i la que reproduiré a l'apèndix documental.

Gràcies, doncs, a les paraules d'aquell periodista que signava com a «El Corresponsal» sabem que el 25 d'abril de 1926 fou diumenge i que l'homenatge tingué lloc al migdia. Convocat i organitzat amb tota solemnitat per l'Ajuntament

---

⁴ «Homenajes mereixcuts, *Cultura Valenciana*, quadern III, any 1926, p. 101.

⁵ «De la Región. Alacuás», *Las Provincias*, 27 d'abril de 1926.

⁶ «Alacuás. Homenaje al doctor Barberá», *Diario de Valencia*, 27 d'abril de 1926.

⁷ «En honor del doctor Barberá», *La Correspondencia de Valencia*, 27 d'abril de 1926.

⁸ «De Alacuás», *El Mercantil Valenciano*, 30 d'abril de 1926.

d'Alaquàs, i davant una multitud integrada per persones de dins i fora de la població, s'inicià amb la lectura de l'acord del consistori municipal⁹, segons el qual, «a propuesta de una comisión de vecinos»¹⁰ s'havia decidit dedicar un carrer a l'«ilustre patricio» i fill de la localitat En Faustí Barberà Martí. A continuació prengué la paraula l'alcalde, el Sr. Josep Sanchis Almiñana, per a encetar el torn de parlaments i agrair a tot el veïnat i a les diverses entitats i corporacions que s'hi havien adherit «su cooperación para honorificar al hijo de aquel pueblo que fue un sabio y un gran filántropo».

La intervenció de la primera autoritat municipal fou breu, i serví d'introducció perquè un nebot de l'homenatjat, «el ilustre ingeniero agrícola D. Pascual Carrión», expressara, en nom de la viuda i demás família, el seu agraïment «por aquel acto tan sentido como culto y que honra a los pueblos que lo realizan y eleva más y más su nivel moral».

Posteriorment, les frases de record del representant del Col·legi de Sord-muts i Cecs de València (que tant devia al doctor Barberà), Sr. Fernando Chaqués, donaren pas a la lectura de les adhesions «de varios centros culturales a los que perteneció el doctor Barberá, entre las que figuró una muy sentida y de tonos elevadísimos de la Real Academia de Medicina». Entre les paraules d'estima i de llaor tampoc no faltaren les del representant del municipi de Sedaví, Sr. Ramon Baixauli Pons, «en cuyo pueblo dijo había hecho sus primeras armas como médico el doctor Barberá».

A l'acte d'homenatge del doctor Barberà tampoc no podia faltar una petita semblança laudatòria del finat. L'encarregat de pronunciar-la fou l'advocat i catedràtic Josep Francesc Cremades, «quien trazó a grandes rasgos la vida del doctor Barberá, haciendo especial mención de aquellas anécdotas, en las que se reveló siempre su gran amor a Valencia y a Alacuás, su país natal». Entre les afirmacions que realitzà el Sr. Cremades cal destacar la triple significació que, segons ell, tenia aquell acte: la d'un poble que s'enalteix a si mateix, en al·litar a un fill seu; la de servir d'exemple per als coterranis; i la de ser premi pòstum «a la constancia a la ciencia y a la caridad del doctor Barberá Martí», a la fe i a la ciència que engalanaren tota la seua vida.

Després del Sr. Cremades prengué novament la paraula el Sr. Alcalde per tal de pronunciar un discurs panegíric que fou reproduït, quasi en la seua integritat,

---

⁹ Consultat l'arxiu municipal, he pogut constatar que, dissortadament, no existeix cap document anterior al 1936, és a dir, a l'inici de la Guerra Civil.

¹⁰ Totes les cites que d'aquell acte reproduiré a continuació provenen de la mateixa font periòdica: «En honor del doctor Barberá», *La Correspondencia de Valencia*, 27 d'abril de 1926.

per l'autor de la ressenya. De les laudatòries paraules del Sr. Sanchis Almiñano convé destacar el reconeixement que féu al doctor Barberà pel seu treball professional en pro dels més dèbils i desvalguts de la societat: *«por su saber y por su virtud, por su amor a los desgraciados, a los sordos, mudos y ciegos (...) en favor de los cuales estudió y aplicó los métodos de enseñanza más modernos destinados a perfeccionar su modo de ser, tan anormal, para aminorar su desgracia»*.

L'honor del darrer parlament fou cedit al fill del doctor Barberà, al «*joven estudiante*» Faustí Barberà Alpañés. Emocionat, en nom propi i en el de sa mare, la Sra. Joaquina Alpañés Altamira, manifestà l'agraïment que tots dos sentien envers l'Ajuntament i el poble d'Alaquàs per haver organitzat aquell acte de record a la memòria del seu pare. Finalment, i com a colofó, fou descoberta la làpida que hauria de simbolitzar, a través dels anys, la gratitud d'Alaquàs envers el seu fill insigne; una làpida que, segons descripció de periodista, *«es una obra de arte en la que figura el busto del homenajeado, debido al cincel portentoso del artista don Eleuterio Estellés Granell»*. La festa finalitzà en casa del Sr. Alcalde, *«en donde lució sus habilidades como pianista, su bellísima hija Araceli, a la que acompañaron una verdadera corte de señoritas, a cual más distinguida»*.

Una petició final

I això és tot el que d'aquell homenatge que el migdia del diumenge 25 d'abril de 1926 Alaquàs dedicà al doctor Faustí Barberà ens ha pervingut: una crònica periodística i una làpida que, per cert, actualment i des de fa anys es troba en un estat d'abandonament lamentable. Per això em permet demanar als responsables de l'Ajuntament que, de la mateixa manera que ja han fet amb altres símbols i signes de la història local i per tal de continuar la labor començada pels membres d'aquell consistori municipal de 1926, siguem ells els encarregats de recuperar, netejar i resituar amb dignitat –a la seua actual ubicació o a una de nova– una làpida que fa 77 anys fou dedicada pels nostres avantpassats a recordar la memòria del «Doctor Faustí Barberà». No tinc cap dubte que realitzaran amb això un acte de cultura i de justícia que els habitants d'Alaquàs i la història els sabran agrair.

Aspecte actual de la làpida inaugurada en 1926 en honor del Doctor Barberà.

Apèndix documental

En honor del doctor Barberá¹¹

El Corresponsal

Con verdadera solemnidad oficial se procedió el domingo 25 del actual, a las doce horas en punto, al descubrimiento de la lápida que el pueblo de Alacuás ha dedicado rotulando una calle con el nombre del ilustre patricio el doctor don Faustino Barberá Martí, (q. e. p. d.), natural de dicho pueblo.

Comenzó dicho acto con la lectura del acuerdo del Ayuntamiento de Alacuás, y a este fin, el señor Alcalde agradeció al pueblo y a todos los presentes y corporaciones adheridas, su cooperación para honorificar al hijo de aquel pueblo que fue un sabio y un gran filántropo.

Seguidamente, y en nombre de la familia, habló el sobrino del finado el ilustre ingeniero agrícola D. Pascual Carrión, quien con gran elocuencia y fácil palabra patentizó en nombre de la viuda y demás familia su agradecimiento por aquel acto tan sentido como culto y que honra a los pueblos que lo realizan y eleva más y más su nivel moral.

---

¹¹ *La Correspondencia de Valencia*, 27 d'abril de 1926.

Adhiriose al acto, en representación del Colegio de Sordomudos y Ciegos de Valencia, el capellán director don Fernando Chaqués, allí presente, quien patentizó su adhesión.

Asimismo fueron leídas varias adhesiones de varios centros culturales a los que perteneció el doctor Barberá, entre las que figuró una muy sentida y de tonos elevadísimos de la Real Academia de Medicina.

Con breves frases, pero muy oportunas, adhiriose al acto también don Ramón Baixauli Pons, de Sedaví, en cuyo pueblo dijo había hecho sus primeras armas como médico el doctor Barberá.

A continuación fue requerido para hacer uso de la palabra el abogado y catedrático del Instituto de Valencia don José Fco. Cremades, quien trazó a grandes rasgos la vida del doctor Barberá, haciendo especial mención de aquellas anécdotas, en las que se reveló siempre su gran amor a Valencia y a Alacuás, su país natal.

Hizo notar que el acto que se realizaba tenía una triple significación: la de un pueblo que enaltece a su hijo ilustre, enaltecándose a si mismo; la del ejemplo para los coterráneos y para el hijo del doctor Barberá, presente en aquel acto; y la del premio póstumo a la constancia a la ciencia y a la caridad del doctor Barberá Martí, de cuyo acto guardarán la familia y amigos perenne memoria.

El Alcalde del meritado pueblo, don José Sanchis Almiñana, que es maestro nacional, con gran elocuencia, dijo:

«Señores: Siempre resultan agradables todos aquellos actos dirigidos a enaltecer la memoria de los hombres ilustres que lo merecieron. Y no solo puede alegarse la razón del agrado público, sino que la justicia los reclama y el agradecimiento, cual bella flor escondida en el corazón de las personas buenas, los hace resurgir en sus actuaciones sociales para complimentar las aspiraciones sentidas en el fondo de su espíritu.

En el mundo de los vivos ocurre cosa muy semejante a la que se observa en toda aglomeración de seres, de cualquier especie. Resaltan a veces notables diferencias, capaces de hacerlas distinguir por modo extraordinario. Esto explica que en la sociedad humana no todas las personas se hallan colocadas a un solo nivel; las condiciones singulares de algunos son verdaderos motivos de especial distinción que los eleva, sobresaliendo de la generalidad y llamando la atención de sus semejantes, cual tipos excelentes y dignos de admirarlos, y como ejemplares apropiados a la imitación.

Diremos que son varones poseídos de la virtud, del arte, de la ciencia, etcétera, etc.; de algo que brilla en el alma humana, como antorcha que irradia resplandores conducentes a la inmortalidad.

Y esto significan los actos de esta clase, nacer y resaltar como el movimiento de las aguas, la blanca espuma sobre la superficie, para que se distinga con la mayor claridad; destacar la personalidad, el nombre de un varón distinguido, de un varón ilustre que merece se perpetúe su nombre en premio a sus merecimientos, por su saber y por su virtud, por su amor a los desgraciados, a los sordos, mudos y ciegos, como nos ocurre hoy a nosotros con don Faustino Barberá, en favor de los cuales estudió y aplicó los métodos de enseñanza más modernos destinados a perfeccionar su modo de ser, tan anormal, para aminorar su desgracia.

Solo esta consideración fuera motivo suficiente para realizar el acto que presenciarnos en este momento; por ello Alacuás, y en su representación las autoridades, a propuesta de una comisión de vecinos, acordó destinar esta calle con el nombre del Doctor Barberá.

Y cumplido este deber cívico que nos compete, vamos a terminar agradeciendo a las entidades representadas, a las mismas personas y a cuantos han contribuido a este acto, dándoles las más expresivas gracias por sus molestias acudiendo a esta villa, con todo lo cual se honran los pueblos».

Finalmente, el joven estudiante don Faustino Barberá Alpañés, hijo del doctor Barberá, agradeció en nombre propio y en el de su señora madre, la ilustrísima Sra. D. Joaquina Alpañés Altamira, y manifestó con visible emoción y de modo elocuente, que guardarán el recuerdo de este acto en su corazón, y con él el afecto sincero al pueblo de Alacuás y a su digno Ayuntamiento.

Por último se procedió a descubrir la lápida rotuladora de la calle del Doctor Barberá, que por cierto, es una obra de arte en la que figura el busto del homenajeado, debido al cincel portentoso del artista don Eleuterio Estellés Granell.

Terminado el acto, el señor Alcalde obsequió a los invitados en su propio domicilio, en donde lució sus habilidades como pianista, su bellísima hija Araceli, a la que acompañaron una verdadera corte de señoritas, a cuál más distinguida, entre las que figuraban las de Sancho, Vento y otras familias de lo más saliente de la localidad, figurando asimismo la reina de los últimos Juegos Florales¹², que estaba, como entonces, radiante de hermosura.

A todos estos actos acudió el Ayuntamiento en corporación.

El Corresponsal

Alacuás, domingo 25 abril 1926

---

¹² Sobre els Jocs Florals de 1920, celebrats a Alaquàs, en què la Reina de la Festa fou la senyoreta Josefina Vento, vegeu: «Jocs Florals en Alacuás», *La Correspondencia de Valencia*, 16 de setembre de 1920. I també: Ferrer i Simó, Concepció, «Els Jocs Florals d'Alaquàs de l'any 1920 segons el diari *Las Provincias*», *Quaderns d'Investigació d'Alaquàs*, 1990, p. 83-88.

